

Enonkosken Laukunkankaan vanhan kaivoksen ympäristötutkimukset sekä eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen vastaus lautakunnan tekemään kanteluun

RAKYL 27.11.2024 § 173
858/11.03.03.02/2022

Valmistelija	Ympäristöinsinööri Hanne Turunen, puh. 044 417 4690 / hanne.turunen@savonlinna.fi
Selostus	<p>Rakennus- ja ympäristölautakunta on päätöksellään 21.6.2023 päättänyt kannella eduskunnan oikeusasiamiehelle Etelä-Savon ELY-keskuksesta, ettei se viranomaisena ole ryhtynyt riittäviin toimenpiteisiin ympäristötuhoa aiheuttaneiden, Enonkosken Laukunkankaan entisen nikkelikaivoksen rikastehiekkajätealtaasta laittomiin suuntiin jatkuvien vuotojen tukkimiseksi Itä-Suomen vesioikeuden myöntämien lupien vastuuvalvojana.</p> <p>Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on antanut 18.10.2024 kanteluun vastauksensa (<u>esityslistaliite A</u>). Apulaisoikeusasiamies on pyytänyt asian käsittelyä varten Etelä-Savon ELY-keskuksen lausunnon (<u>esityslistaliite B</u>), jonka tietoihin apulaisoikeusasiamies pitkälti vastauksensa perustaa. Apulaisoikeusasiamies tuo vastauksessaan esiin mm., että ELY-keskuksen lausunnon mukaan tilanne on ollut ELY-keskuksen tiedossa ja hoidossa jo ennen Savonlinnan kaupungin rakennus- ja ympäristölautakunnan vuonna 2021 tekemää aloitetta Laukunkankaan ympäristön perusteelliseksi tutkimiseksi ja kunnostamiseksi. ELY-keskuksen lausunnon mukaan kaivospiiri (Outokumpu Mining Oy) on ottanut vastuun kaivosalueen kunnostuksesta ja selvityksistä ja yhtiö tulee ilmoituksensa mukaan hakemaan ympäristölupaa kunnostustoimenpiteille vuoden 2024 lopulla tai 2025 alussa.</p> <p>Apulaisoikeusasiamies toteaa, että asiassa ei ole epäselvyyttä siitä että havaitut, matalan pH:n ja korkean metallipitoisuuden omaavat valumavedet ovat haitallisia vesielioille. Apulaisoikeusasiamiehen mukaan ELY-keskus on voinut ympäristönsuojelun valvontaviranomaisena käyttää harkintaansa siinä millaisiin toimiin havaitut rikastehiekkajätealtaan vuodot antavat aiheutta ja onko syytä ryhtyä kiireellisiin toimenpiteisiin. Apulaisoikeusasiamiehen vastauksen mukaan <i>”kun otetaan huomioon saatu selvitys vesistöjen tilasta sekä ELY-keskuksen mahdollisuus tarvittaessa velvoittaa toiminnanharjoittaja täyttämään velvoitteensa, ei asia anna aiheutta ainakaan tässä vaiheessa enempään.”</i></p> <p>Apulaisoikeusasiamies tuo esiin, että lautakunnalla on mahdollisuus tehdä ympäristönsuojelulain 186 §:n mukainen vireillepano, mikäli katsoo asian edellyttävän määräysten antamista toiminnanharjoittajalle.</p> <p>-----</p> <p>Outokumpu Mining Oy on ympäristönsuojelupalveluille annettujen tietojen ja Etelä-Savon ELY-keskuksen hyväksymän tutkimussuunnitelman (19.4.2024) 2. vaiheen mukaan asentanut alueelle viisi jatkuvatoimista virtaamamittauskaivoa, joiden avulla mitataan rikastushiekkajätealtaasta suotautuvien vesien uomista niiden virtaamaa (l. vesimäärää) sekä analysoidaan vedenlaatua, minkä seurauksena saadaan selvitettyä ympäristökuormitus (mm. sulfaatti, alkuaineet sekä perusparametrit) myös määrällisesti. Virtaamamittauskaivot on asennettu syksyllä 2024 kosteikkojen ja Sortavalanjärven välisiin uomiin, Sortavalanjärvestä edelleen lähtevään uomaan sekä Sakastinjokeen johtavaan ojaan sekä</p>

Särkijärveen johtavaan ojaan. Kaksi viimeksi mainittua ovat laittomia suuntia, johon rikastushiekkajätealtaan suotovesiä kuitenkin kulkeutuu.

Lisäksi kuluvan vuoden 2024 tutkimuksiin on tutkimussuunnitelman mukaan kuulunut virtavesitarkkailu kahdeksasta tutkimuspisteestä (ml. Sakastinjoki), joista on tutkittu mm. sulfaatti ja alkuaineet. Pohjavettä tutkitaan kaksi kertaa vuodessa kuudesta pohjavesiputkesta, joista yksi on sijoitettu Polvijärvistä lähtevää uomaan ja muut rikastushiekkajätealtaan alueelle.

Vedenlaatu- ja kerrostuneisuustutkimukset tehdään Sortavalanjärvestä, Särkijärvestä, Polvijärvestä ja Tetrijärvestä. Kosteikoista sekä Sortavalanjärvestä tutkitaan sedimenteistä mm. alkuaineet.

Sortavalanjärven, Särkijärven, Polvijärvien ja Tetrijärven eliöyhteisön tilaa arvioidaan pohjaeläin- ja kasviplanktonnäytteillä. Lisäksi tutkitaan piilevä- ja pohjaeläinnäytteet Tevanjoesta, Kylmäjoesta ja Sakastinjoesta.

Ns. luontodirektiivilajeista korentojen ja viitasammakoiden esiintyminen tutkitaan yllämainituista järviympäristöistä.

Raportti tutkimuksista laaditaan talvella tutkimusten jälkeen.

Esittelijä

Rakennustarkastaja Karvinen Juha

Päätösehdotus

Rakennus- ja ympäristölautakunta päättää merkitä eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen vastauksen tiedoksi ja todeta asiasta sekä ympäristötutkimuksista seuraavaa:

Etelä-Savon ELY-keskus on lausunnossaan oikeusasiamiehen kanslialle 11.10.2024 todennut mm. tehneensä vuonna 2018 saamansa yleisöilmoituksen seurauksena oma-aloitteisesti näytteenottoa alueen vesistöstä. ELY-keskuksen lausunnossa asiasta kerrotaan mm. seuraavaa: *"Alueen velvoitetarkkailu on lopetettu vuonna 2010. Tämän jälkeen mitattua vedenlaatutietoa on harvakseltaan vuosilta 2016, 2018, 2021–2022 Suomen ympäristökeskuksen, Savonlinnan kaupungin ja Etelä-Savon ELY-keskuksen toteuttamana. Biologista analytiikkaa ei käytännössä ole."* Kuitenkaan lausunnosta ei käy ilmi yleispiirteistä kuvausta tarkemmin näytteenottopaikoista sekä ajankohdista. Lausunnossa kerrotaan erityisesti Sortavalanjärvestä, joka on todettu kerrostuneeksi ja metallipitoiseksi kaivostoiminnan jätevesien vuoksi. Kyseinen Sortavalanjärven suunta on kuitenkin vesiylioikeuden päätöksen mukainen laillinen suunta johtaa kaivostoiminnan jätevesiä, joten Sortavalanjärven vesinäytteenotto ja sen vedenlaadun kuvaus ei juurikaan edes liity oikeusasiamiehelle tehdyn kanteluun aiheeseen – rikastushiekkajätealtaan vuotoihin laittomiin suuntiin ja siten niiden aiheuttamaan ympäristön pilaantumiseen. Lausunnosta **ei käy ilmi** ELY-keskuksen ryhtyneen mainitseksi *"oikeasuhtaisiin, riittäviin ja asianmukaisiin"* toimenpiteisiin vuosien 2002-2021 välisenä ajanjaksona. Lausunnossa kuvataan **yleispiirteisesti** alueen vedenlaadun seurantaa, joka on lausunnosta päätellen ollut tutkimuksen sijaan screening-tyyppistä hajanaista pintavesien näytteenottoa.

Lisäksi lautakunta tuo uudestaan esiin, että Savonlinnan ympäristönsuojeluviranomaiselle 29.7.2002 toimitetun tiedon mukaan Enonkosken kaivoksen säännöllinen jälkitarkkailu on lopetettu Etelä-Savon Ympäristökeskuksen päätöksellä 0595Y0104-113 päättymään vuoden 2001 loppuun. Päätöksen mukaan: *"Ympäristökeskus katsoo, että jälkitarkkailua ei ole tarpeen jatkaa säännöllisesti. Mikäli kaivosalueella*

ilmenee aiemmasta kaivostoiminnasta johtuvia ympäristön kannalta haitallisia tekijöitä, ympäristökeskus tulee edellyttämään Outokumpu Mining Oy:tä ryhtymään tarpeellisiin toimenpiteisiin haitan korjaamiseksi.”

ELY-keskus ei lausunnossaan ota kantaa suo-alueen ojitukseen rikastushiekka-altaasta Särkijärven suuntaan, sillä ”asiasta ei ole olemassa tarkempaa tietoa tai asiakirjoja.” Lautakunta ilmaisee syvän hämmästyksenä kantaa ottamattomuuteen. Tieto ojituksista on viety ELY-keskukselle ja vaikka lautakunta ei tehnyt asiasta vireillepanoa vaan ns. aloitteen, olisi viranomaisen syytä hallintolain (434/2003) § 31 mukaisesti ryhtyä riittäviin ja asianmukaisiin toimenpiteisiin asian selvittämiseksi. On täysin suhteetonta, että maanomistajan on ilmoitettava vähäistä suuremmat ojitukset ELY-keskukselle vesilain säännösten mukaisesti, mutta kyseessä olevat vanhat, luvattomat ojankaivuut rikastushiekkajätealtaalta suotautuvien JÄTEvesien johtamiseksi laittomiin suuntiin sivuutetaan asiakirjojen puuttumisella.

Se, että ELY-keskuksella on toimivalta velvoittaa toiminnanharjoittaja täyttämään veloitteensa ja että toiminnanharjoittaja on ilmaissut ryhtyneensä selvityksiin ja niiden perusteella aikanaan kunnostuksiin, ei poista sitä seikkaa, että **vuosituhannen kahteen ensimmäiseen vuosikymmeneen ELY-keskus ei valvonut, ei itse selvittänyt riittävällä tavalla eikä myöskään velvoittanut toiminnanharjoittajaa seuraamaan ja selvittämään entisen kaivosalueen ympäristön tilaa, minkä seurauksena Savonlinnan kaupungin ympäristöä on tuhoutunut.**

Tutkimussuunnitelman vaiheen 2. osalta lautakunta päättää todeta, että suunnitelman mukaiset tutkimukset ovat kohtuullisen kattavat ja lautakunnan päätöksessä 24.1.2024 § 15 esitetyt lisäykset on enimmäkseen otettu huomioon tutkimussuunnitelmassa, pois lukien kasvillisuuden ja kalaston selvitys. Lautakunta pyytää Outokumpu Mining Oy:tä toimittamaan Savonlinnan kaupungin ympäristönsuojelupalveluille raportin tutkimuksista sen valmistuttua.

Kunnostuksen suunnittelussa lautakunta edellyttää em. päätöksen mukaisesti **ympäristön tilan ennallistamista** vähintään niillä suunnilla, johon lupapäätösten vastaisesti on rikastushiekkajätealtaan suotovesiä kulkeutunut.

Lautakunta edellyttää kunnostuksessa tarvittavien lupien, kuten ympäristöluvan hakemista ilmoitetussa aikataulussa vuoden 2024 lopussa tai vuoden 2025 alussa. Mikäli Outokumpu Mining Oy toimii ilmoittamassaan ja tämän päätöksen edellyttämässä aikataulussa, ei lautakunta katso tässä vaiheessa aiheelliseksi tehdä Etelä-Savon ELY-keskukselle ympäristönsuojelulain (527/2014) 186 §:n mukaista vireillepanoa.

Käsittely

Ympäristöinsinööri Hanne Turunen oli selostamassa asiaa kokouksessa.

Kokouksessa käytiin läpi Etelä-Savon ELY-keskuksen 22.11.2024 Savonlinnan kaupungin ympäristönsuojeluviranomaiselle esityslistan julkaisemisen jälkeen toimittama Envineer Oy:n laatima väliraportti (20.11.2024) ”Enonkosken vanha kaivos, Laukunkankaan kaivosalue – Vuoden 2024 tutkimukset” sekä Outokummun ”Enonkosken tutkimukset ja suunnitelmat”-esitys. Todettiin, että tutkimusraportissa olisi tullut esittää myös muiden kuin pohjavesitutkimusten osalta numeeriset arvot eikä

viitata pelkästään edellisvuosina tehtyihin tutkimuksiin ja siten kuvata muutosta aiempaan.

Rakennustarkastaja täydensi päätösesitystä seuraavasti:

Lautakunta pyytää Outokumpu Mining Oy:tä toimittamaan tarkemmat numeeriset tutkimustulokset vuonna 2024 tehdyistä Laukunkankaan ympäristön virta- ja vakaveden näytteenoton tuloksista.

Lautakunta edellyttää toimitettavan itselleen lausuttavaksi sekä kosteikkokäsittelyn tehokkuuden parantamiseen liittyvää suunnitelmaa, mahdollisesti haettavaa koetoimintalupaa sekä myös arviota alueella vuonna 2025 jatkettavista tutkimuksista. Lautakunta kiinnittää Outokumpu Mining Oy:n ja heidän käyttämän asiantuntijan huomiota erityisesti nyt osittain epäonnistuneiden vesiekologisten tutkimusten huolelliseen suunnitteluun ja siten onnistuneeseen näytteenottoon vuonna 2025, jotta erityisesti Särkijärven ekologinen tila voitaisiin luotettavasti todeta. Särkijärven kasvillisuus on kartoitettava.

Päätös	Täydennetty päätösehdotus hyväksyttiin.
Tiedoksi	Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
Toimenpiteet	Outokumpu Mining Oy Etelä-Savon ELY-keskus